

Medicin

Baggrund og evidens

Baggrund og evidens for medicinpakken i kommunerne

Ifølge Årsberetning 2018 fra Dansk Patientsikkerhedsdatabase omhandlede 66,4 % af de 118.802 rapporterede utilsigtede hændelser til kommunerne medicinering (1). Ifølge en rapport fra Patientombuddet fra 2012 om medicineringshændelser i hjemmeplejen og plejeboliger handlede 55-59 % af hændelserne om medicinadministration (dvs. personalets udlevering af medicin og hjælp til patienterne med at indtage den samt efterfølgende observation), og 10-15 % om dispensering (dvs. personalets optælling, dosering eller tilberedning af medicin, før den udleveres og indtages) (2). I en tilsvarende rapport fra 2013 om botilbud og øvrige tilbud til borgere med handicap handlede halvdelen af medicineringshændelserne om medicinadministration (3).

En rapport fra Sundhedsstyrelsen fra 2004 har påvist betydelige uoverensstemmelser mellem oplysningerne i plejehjemmenes medicinliste og de oplysninger om ordineret medicin, som beboernes egen praktiserende læge havde om den samme patient. Der indgik 865 beboere i stikprøven. Der blev påvist uoverensstemmelser vedrørende medicineringen hos halvdelen af beboerne. Der blev registreret 952 uoverensstemmelser ud af 5.408 ordinerede præparater. Sundhedsstyrelsen konkluderede, at der er behov for bedre kommunikation mellem de instanser, der varetager plejehjemsbeboernes medicinering, og pegede på beboerens egen praktiserende læge som nøgleperson (4). Der er ikke foretaget nogen systematisk, afrapporteret intervention for at rette op på de observerede uoverensstemmelser.

Sundhedsstyrelsen har i årsrapporten vedrørende plejehjemstilsynet 2012 peget på en række problemer omkring medicin håndteringen, bl.a. var der i den sundhedsfaglige dokumentation kun anført indikation for al medicinordination hos 87 % af de undersøgte beboere. Ifølge rapporten fik 83 % af plejehjemmene stillet krav om forbedringer omkring medicin håndteringen (5).

Der foreligger ikke tilsvarende landsdækkende data for medicin håndtering i forbindelse med kommunernes ydelser til borgere, der ikke bor på plejehjem. En undersøgelse fra Rødekro Kommune fra 2006, der omfatter borgere, der modtog hjemmesygepleje til medicinadministration, har identificeret uoverensstemmelser mellem medicinlisterne hos henholdsvis hjemmeplejen og den praktiserende læge, der svarer til Sundhedsstyrelsens fund (6). En rapport fra hjemmesygeplejen i Københavns Kommune (2010) har vist manglende medicin afstemning mellem borgernes læger og hjemmesygeplejen, manglende oplysninger om ny medicin, som stod i hjemmet, uoverensstemmelser imellem behandlende lægers ordinationer og medicinlister samt manglende besked om ændrede og nye ordinationer efter ambulantly behandling (7).

Pharmakon, Danmarks Apotekerforening og involverede kommuner har i 2005 og 2012 udsendt rapporter om erfaringerne med en farmaceutydelse ("medicinomsorg") til plejehjemsbeboere. Farmaceuter fandt ved medicingennemgang såkaldt "lægemiddelrelaterede fund" hos flertallet af de inkluderede beboere, hvilket udløste et stort antal ændringsforslag. På baggrund af disse fund kontaktede man i 3/4 af tilfældene beboerens egen læge, der i godt 1/3 af tilfældene fandt det relevant at gennemføre en lægelig gennemgang af beboerens medicin (8-10). En lignende indsats i botilbud for personer med handicap har i 2011 vist tilsvarende resultater (11).

I Norge er afstemning af medicinlister mellem kommune og ordinerende læger højt prioriteret i den nationale patientsikkerhedskampagne "I trygge hænder", som også omfatter patienter, der modtager hjemmepleje, og som bor på plejehjem. Der foreligger nu de første positive erfaringer med denne indsats (12).

I sikre hænder

Årsager til og konsekvenser af medicineringshændelser

Ifølge en rapport fra Patientombuddet fra 2012 (2) blev der i perioden 1. september 2010 – 10. april 2012 afsluttet 25.531 rapporter vedrørende utilsigtede hændelser i kommunerne, hjemmepleje og plejeboliger, fordelt på 20 % fra hjemmepleje og 80 % fra plejebolig. Kun 7 af hændelserne var angivet som dødelige (0,03 %), mens 251 hændelser (1,0 %) var alvorlige (livstruende eller behandlingskrævende permanente skader), 1.530 (6,0 %) moderate (forbigående behandlingskrævende), 5.668 (22 %) milde (dvs. forbigående, ikke behandlingskrævende) og 18.075 (71 %) uden skade. Blandt årsagerne til medicineringshændelserne dominerer hændelsestyperne "forkert dosis", "forkert tidspunkt", "forkert frekvens" og "ikke givet", som i alt udgjorde 62 % af medicineringshændelserne i hjemmeplejen og 68 % i plejeboligerne. Særligt identificerede problemstillinger vedrørte bl.a. dosisplastre og sidedoseret medicin, dvs. medicin der blev doseret af plejepersonalet til en borger, der derudover fik anden medicin leveret som dosispakning fra apoteket. De hyppigst involverede lægemiddelgrupper var smertestillende medicin (hyppigst paracetamol), midler mod depression (hyppigst citalopram og mirtazapin), vanddrivende medicin (hyppigst furosemid og bendroflumethiazid med kaliumklorid), blodpladehæmmende midler (hyppigst acetylsalicylsyre og dipyridamol) samt morfika (hyppigst tramadol).

Både danske og udenlandske undersøgelser har vist, at en betydelig del af indlæggelser af ældre mennesker skyldes medicineringsfejl, og at en stor del af disse indlæggelser er forebyggelige (13-15). En svensk undersøgelse har vist at 6-16 % af sygehusindlæggelserne er lægemiddelrelaterede, og at omkostningerne ved de forebyggelige lægemiddelrelaterede skader er mellem 5,6 og 24,6 mia. Skr. årligt (13). En norsk undersøgelse viste, at en tredjedel af plejehjemsbeboere bruger mindst ét uhensigtsmæssigt lægemiddel (8). En anden norsk undersøgelse fandt, at mindst hver 10. indlæggelse af ældre på medicinsk afdeling skyldtes forkert medicineringsfejl (16).

Forebyggelse af medicineringshændelser

Medicinpakken skal gøre det nemmere at sikre processen omkring medicinbehandlingen i kommunerne og forebygge fejl.

Medicinliste og medicinafstemning

Sikker medicineringsfejl forudsætter, at der foreligger opdateret og præcis information om patientens aktuelle medicin i form af en medicinliste. Det er et krav, der stilles jf. Sundhedsstyrelsen vejledning om ordination og håndtering af lægemidler (17) og FMK-bekendtgørelsen (18). Medicinlisten skal udarbejdes hurtigst muligt, efter at kommunen har overtaget ansvaret for at administrere patientens medicin.

Medicinafstemning defineres som en procedure til at sikre et samlet og tidstro overblik over den medicin, som patienten reelt anvender, sammenholdt med den medicin, som er ordineret (19). Formålet med medicinafstemning er at sikre, at patienten får de korrekte lægemidler og at forebygge utilsigtede hændelser ved medicineringsfejl i forbindelse med sektorovergange. I praksis betyder medicinafstemning, at oplysninger om patientens lægemiddelbehandling på et givet tidspunkt sammenlignes med tidligere oplysninger og eventuelle uoverensstemmelser forklares eller rettes. Medicinafstemning forudsætter opdaterede og tilgængelige oplysninger over lægemiddelbehandlingen, herunder hvilken indikation der er for behandlingen. En medicinafstemning indeholder imidlertid ikke en systematisk gennemgang af hele grundlaget for ordinationen, doseringen, administrationsformen, tidspunkter for indtagelse, interaktioner, observation mv., men er alene en sikring af, at der ikke utilsigtet er ordineret eller seponeret lægemidler uden indikation.

I kommunerne er en del patienter stabilt medicinerede over længere tid, men der forekommer ofte perioder med fx antibiotika- eller andre kure. De læger, der ordinerer medicinen, er generelt ikke en del af kommunens egen

I sikre hænder

organisation. Sikker medicinering forudsætter et velfungerende samarbejde om medicineringen, især mellem kommunen, praksissektoren og apoteket, men også mellem kommunen og sygehuset.

Flere undersøgelser, blandt andet fra Sundhedsstyrelsen (4,6), har som nævnt vist betydende uoverensstemmelser mellem plejehjemmenes/hjemmeplejens og egen læges oplysninger om den enkelte patients medicin. Uoverensstemmelserne drejede sig både om præparater, der findes på kommunens liste, men ikke på egen læges liste, og præparater, der findes på lægens liste, men ikke på kommunens (og som beboerens således i de fleste tilfælde ikke tager). Desuden var der uoverensstemmelse med hensyn til dosering og dispenseringsform, selvom indholdsstoffet i medicinen var korrekt. Sundhedsstyrelsen skrev i sin rapport, at plejehjemmene må sikre sig, at beboerens medicinliste er opdateret, og anbefalede, at plejehjemmene ved telefonordinationer og nye ordinationer fra egen læge sendte den aktuelle medicinliste til egen læge for at sikre, at egen læge er enig i den aktuelle medicinering. Der kan være andre læger, der ordinerer medicin, fx vagtlæger og praktiserende speciallæger, men patientens egen praktiserende læge vil i langt de fleste tilfælde være den, der råder over de mest komplette medicinoplysninger.

I kommunerne består medicinafstemning i, at den aktuelt anvendte medicinliste efter fx sygehusindlæggelser, ambulante sygehuskontakter eller sygdomsepisoder, der har indebåret medicinændringer, sammenholdes med den liste, der var gældende før sygehuskontakten eller sygdomsepisoden. Der kan også foretages medicin-afstemning, fx hvis der opstår tvivl om patientens medicinordinationer.

Det er vigtigt at understrege, at uoverensstemmelser mellem to medicinlister ikke nødvendigvis betyder, at patienten får den forkerte medicin, ligesom der ikke ved denne medicinafstemning i sig selv foretages en egentlig medicingennemgang. Dog kan uoverensstemmelse give anledning til fejlbehandling.

Medicinscreening

Ved medicinscreening forstås i sammenhæng med I sikre hænder, at patientens medicinliste sammenholdes med Sundhedsstyrelsens seponeringsliste, der indeholder forslag til seponering af lægemidler hos voksne (20). Udenlandske undersøgelser har vist, at gennemgang af ældre menneskers medicin med tilsvarende screeningsredskaber har kunnet reducere anvendelse af præparaterne på listen samt unødvendig polyfarmaci, brug af ukorrekte doser og brug af præparater med særlige interaktioner mellem lægemiddel og sygdom (21-25).

Listen omfatter bl.a. lægemidler som benzodiazepiner, vanddrivende midler, visse morfika og NSAID (smertestillende gigtmedicin), som generelt kan betegnes som "risikosituationslægemidler" ifølge en rapport fra Lægemiddelstyrelsen (26). Hvis patienten får medicin, der står på listen, kan der være anledning til, at personalet henvender sig til ordinerende læge for at få vurderet, om behandlingen med dette lægemiddel bør fortsætte.

Medicinscreening har blandt andet til formål at danne grundlag for, at ordinerende læge laver en egentlig medicingennemgang. Medicinscreening er ikke det samme som medicingennemgang, som er en struktureret og kritisk gennemgang af patientens medicin med det formål at optimere den medicinske behandling (19). Medicingennemgang benyttes især hos patienter, der får mange forskellige lægemidler. Medicingennemgang er ikke en del af I sikre hænder, da det er lægen, der skal vurdere og ordinere eventuelle nødvendige ændringer i medicineringen. Andre fagpersoner, fx medicinansvarlige i kommunerne eller apoteksfarmaceuter, kan dog godt henvende sig til den ordinerende læge med henblik på medicingennemgang. Der er i Danmark erfaringer med medicingennemgange i kommunerne, udført af apoteksfarmaceuter i samarbejde med plejehjemmene og beboernes praktiserende læger (8). Det er erfaringen, at beboerens læge vurderede de fleste forslag som relevante og som konsekvens effektuerede dem. Ændringerne drejede sig blandt andet om "risikosituationslægemidler" som NSAID, blodfortyndende medicin og antidepressiva (8). Sundhedsstyrelsen anbefaler medicingennemgang én gang årligt for alle i behandling med mindst seks lægemidler (27). Også

I sikre hænder

patienter med dosisdispensering er en gruppe med behov for en årlig medicingennemgang. Årlig medicingennemgang for patienter i fast medicinering anbefales også af Dansk Selskab for Almen Medicin (28).

For beboere i botilbud inden for psykiatrien er særligt Sundhedsstyrelsens vejledninger om anvendelse af antipsykotika, antidepressiva og afhængighedsskabende lægemidler relevante retningsgivende dokumenter (29-31). Sundhedsstyrelsen har i en rapport vedrørende tilsynsbesøg på botilbud fundet, at der var en række afvigelser mellem den medicin, lægen havde ordineret, og den medicin, patienten rent faktisk fik. Desuden kunne behandlingsplanerne forbedres vedrørende opfølgning med hensyn til bivirkninger af og komplikationer til den medicinske behandling (32). På den baggrund er det relevant, at der ved forbedringsinitiativer for medicinering i disse botilbud lægges særlig vægt på denne gruppe lægemidler.

Dispensering og administration

Patientombuddets Læringsenhed har i en rapport formidlet statistiske oplysninger om de hyppigst rapporterede medicineringshændelser i kommunerne (2). I rapporten sammenfattes endvidere kommunernes forslag til, hvordan hændelserne bedst muligt forebygges. Tjeklisterne er sammensat med udgangspunkt i Patientombuddets rapport og anbefalinger fra Styrelsen for Patientsikkerhed (33), Sundhedsstyrelsens årsrapporter vedrørende plejehjemstilsynet (5), Patientombuddets rapport "Medicinering i hjemmeplejen og i plejebolig" (2012) (2), samt erfaringer fra farmaceuters ydelser vedrørende kvalitetssikring af medicin håndtering til plejehjem (8,9). Listen tilsigter at forebygge de utilsigtede hændelser, der forekommer hyppigt i forbindelse med medicinadministration, dvs. personalets udlevering af medicin og hjælp til patienterne med at indtage medicinen.

Generelt gælder Sundhedsstyrelsens anvisninger for korrekt medicin håndtering (34), som rækker ud over de punkter, der er med i tjeklisterne.

I sikre hænder

Litteratur

- 1) Årsberetning for Dansk Patientsikkerhedsdatabase 2018. Styrelsen for Patientsikkerhed, 2019.
<https://stps.dk/da/udgivelser/2019/aarsberetning-for-dansk-patientsikkerhedsdatabase-2018/>
- 2) Knudsen P. Medicinering i hjemmeplejen og i plejebolig – identifikation af utilsigtede hændelser og forslag til forebyggende tiltag. Patientombuddet 2012.
- 3) Medicinering i botilbud og øvrige tilbud til borgere med handicap - identifikation af utilsigtede hændelser og forslag til forebyggende tiltag. Patientombuddet 2013.
- 4) Plejehjemsbeboeres medicinering – en sammenligning af plejehjemmenes og de praktiserende lægers medicinlister. Sundhedsstyrelsen og Embedslægevæsenet, 2004.
- 5) Plejehjemstilsynet 2012. Sundhedsstyrelsen, 2013.
- 6) Koch Aa. Mange fejl i medicinlister. Sygeplejersken nr. 10, 19. maj 2006.
- 7) Sygeplejefaglig indsats over for hjemmeboende borgere, som anvender flere lægemidler samtidigt. Københavns kommunes Sundheds- og Omsorgsforvaltning 2010.
- 8) Bedre medicin anvendelse på plejehjem – et implementeringsprojekt. Pharmakon 2012.
- 9) Bedre brug af medicin i hjemmepleje og på botilbud. Pharmakon 2005.
- 10) Det gode ældre liv. Københavns kommunes sundheds- og Omsorgsforvaltning 2012.
- 11) Øget sikkerhed i medicineringen på botilbud for personer med handicap. Pharmakon, Danske Handicaporganisationer og Dansk Selskab for Patientsikkerhed 2011.
- 12) <http://www.pasientsikkerhetsprogrammet.no/no/l+trygge+hender>
- 13) Läkemedelsrelaterade problem. Åtgärddar för at förebygga. Sveriges Kommuner och Landsting, 2011.
- 14) Hallas J et al. Drug related hospital admissions: the role of definitions and intensity of data collection, and the possibility of prevention. J Intern Med 1990; 228:83-90.
- 15) Rapport om konsekvenserne af lægemiddelrelaterede problemer. Apotekernes Dokumentationsdatabase 2012.
- 16) Riktig legemiddelbruk til eldre pasienter/beboere på sykehjem og i hjemmesykepleien. Helsedirektoratet, 2011.
- 17) Vejledning nr 9079 af 12. februar 2015 om ordination og håndtering af lægemidler.
<https://www.retsinformation.dk/eli/retsinfo/2015/9079>
18. Bekendtgørelse nr 1615 af 18. december 2018 om adgang til og registrering m.v. af lægemiddel- og vaccinationsoplysninger
<https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2018/1615>

I sikre hænder

19. Medicingennemgang i praksis. Regionernes lægemiddelkonsulenter og IRF i Sundhedsstyrelsen, udgivelsesår ikke oplyst.

<https://www.sst.dk/-/media/Viden/Laegemidler/Medicingennemgang/Medicingennemgang-i-praksis.ashx>

20. Seponeringslisten 2020 – forslag til seponering af lægemidler hos voksne. Regionernes lægemiddelkonsulenter og IRF i Sundhedsstyrelsen, 2020.

<https://www.sst.dk/-/media/Udgivelser/2019/Seponeringslisten-2020.ashx>

21) Richelsen CCB et al. Metoder til systematisk gennemgang af ældres medicin. UgeskrLæger 2013;175:1882-6.

22) Gallagher PF et al. Prevention of potentially inappropriate prescribing for elderly patients: A randomized controlled trial using STOPP/ START criteria. Clin Pharm Ther 2011; 89: 845-53.

23) Brahmbhatt M et al. Appropriateness of medication prescribing using the STOPP/START criteria in veterans receiving home-based primary care. Consult Pharm 2013; 28: 361-9.

24) Patterson SM, Cadogan CA, Kerse N et al. Interventions to improve the appropriate use of polypharmacy for older people. Cochrane Database of Systematic Reviews 2014, Issue 10, Art. No.: CD008165

25) Hill-Taylor B, Sketris I, Hayden J. et al. Application of the STOPP/START criteria: a systematic review of the prevalence of potentially inappropriate prescribing in older adults, and evidence of clinical, humanistic and economic impact. J Clin Pharm Ther. 2013 Oct;38(5):360-72.

26) Sundhedsstyrelsen. Styrket indsats for den ældre medicinske patient – fagligt oplæg til en national handlingsplan, 2011.

27) Den ældre patient. Klinisk vejledning for almen praksis. Dansk Selskab for Almen Medicin 2012.

28) Vejledning nr 9276 af 6. maj 2014 om behandling med antipsykotiske lægemidler til patienter over 18 år med psykotiske lidelser.

<https://www.retsinformation.dk/eli/retsinfo/2014/9276>

29) Vejledning nr 9523 af 19. juni 2019 om ordination af afhængighedsskabende lægemidler

<https://www.retsinformation.dk/eli/retsinfo/2019/9523>

30) Vejledning nr 9899 af 11. november 2014 om behandling af voksne med antidepressiva midler.

<https://www.retsinformation.dk/eli/retsinfo/2014/9899>

31) Tilsyn med medicineringen på landets botilbud, plejecentre og plejehjem. Sundhedsstyrelsen, 2012.

32) Korrekt håndtering af medicin. Et værktøj for plejecentre, hjemmepleje, hjemmesygepleje, bosteder m.v. 2. udgave. Styrelsen for Patientsikkerhed, 2019.

<https://stps.dk/da/udgivelser/2019/korrekt-medicinhaandtering/~media/0E30EDB960FA47DBA41FDA577A0AB979.ashx>

